Wczesne wspomaganie rozwoju dziecka z dysfunkcjami

Od 1 września 2015 r. do 18 czerwca 2018 r.

Najwyższa Izba Kontroli

Warszawa, październik 2018 r.

01 Dlaczego podjęliśmy kontrolę?

W świetle aktualnej wiedzy psychologicznej pierwsze lata życia dziecka mają szczególne znaczenie dla całego jego rozwoju. Dzieciom z dysfunkcjami należy zapewnić diagnozę ich potencjału i indywidualnych potrzeb oraz wczesne wspomaganie rozwoju, które polega na pobudzaniu psychoruchowego i społecznego rozwoju dziecka od chwili wykrycia niepełnosprawności do czasu podjęcia przez nie nauki w szkole.

Działania te w Polsce nie były:

- podejmowane wystarczająco wcześnie, wsparciem obejmuje się głównie dzieci w wieku powyżej trzech lat (75%);
- odpowiednie do zdiagnozowanych deficytów rozwojowych dzieci i potrzeb rodziny;
- łatwo dostępne, w tym blisko miejsca zamieszkania dziecka;
- skoordynowane z działaniami podejmowanymi przez podmioty lecznicze, ośrodki pomocy społecznej i placówki przedszkolne.

02 Dlaczego podjęliśmy kontrolę?

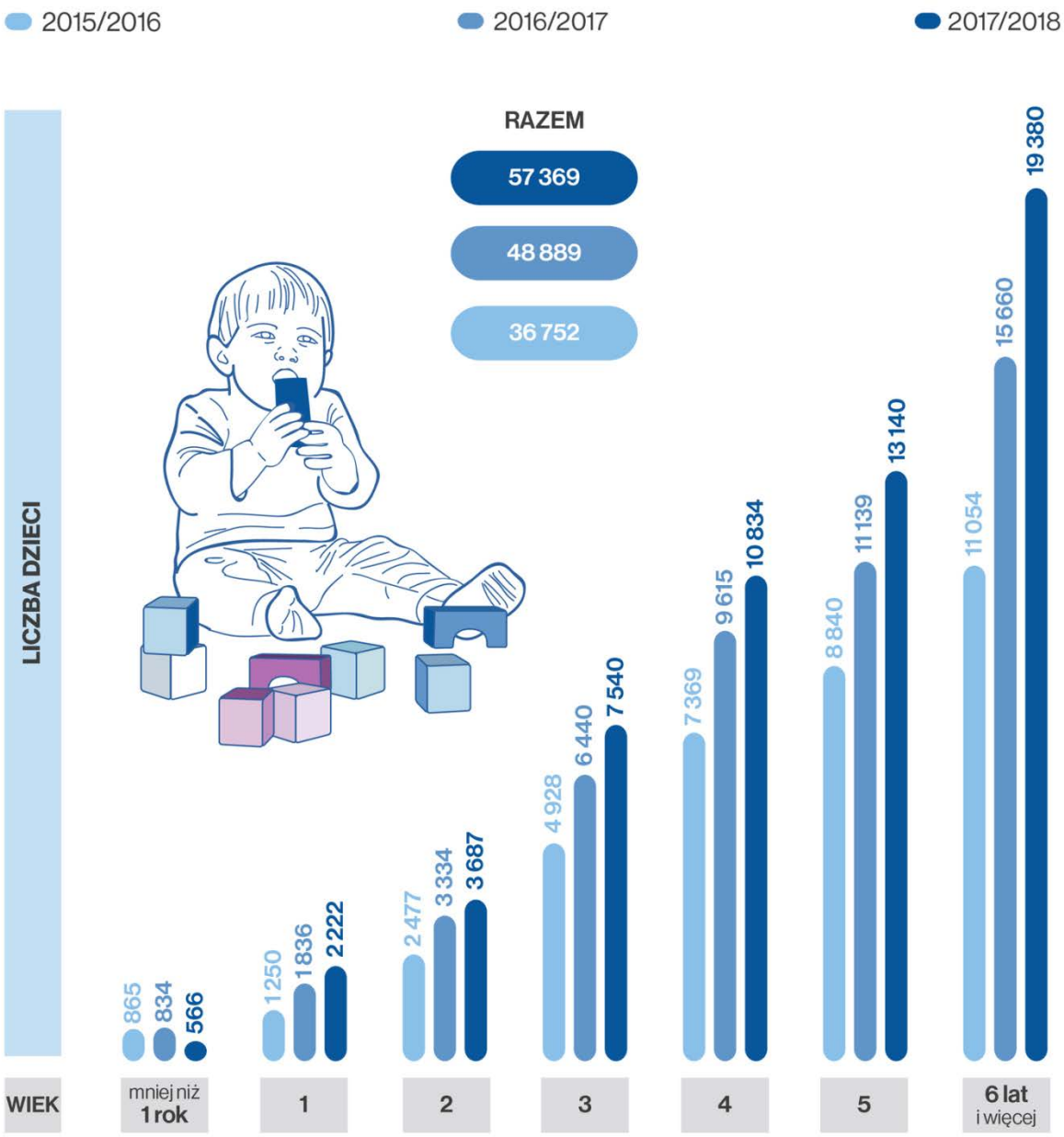

Dzieci objęte wczesnym wspomaganiem rozwoju w Polsce w latach szkolnych 2015/2016–2017/2018 wg grup wiekowych

Źródło: Opracowanie własne NIK na podstawie danych SIO.

03 Dlaczego podjęliśmy kontrolę?

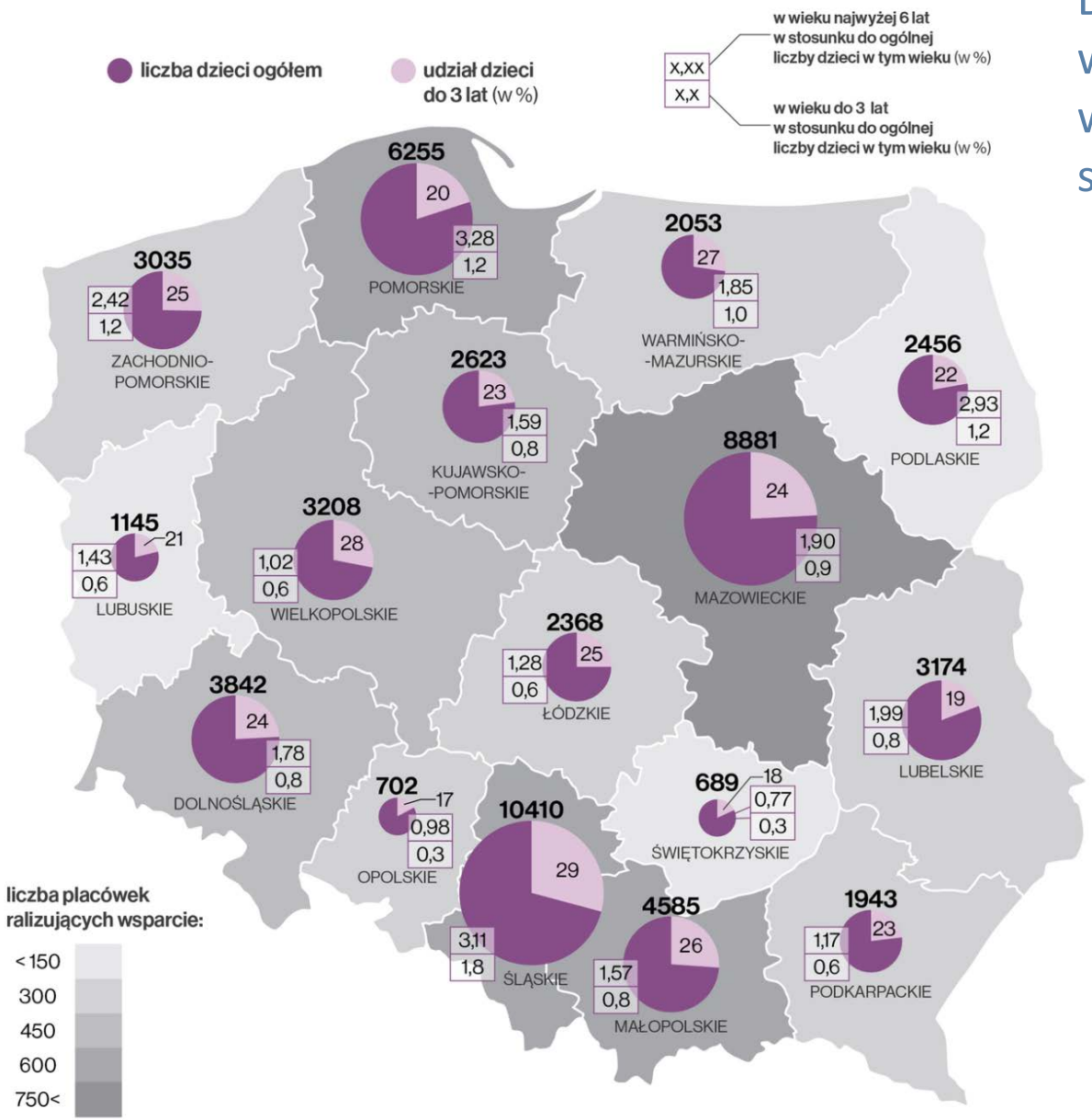

Dzieci objęte wczesnym wspomaganiem rozwoju w Polsce w roku szkolnym 2017/2018

- Kontrolę realizowano w województwach: lubelskim, lubuskim, łódzkim, podlaskim i świętokrzyskim.

Źródło: Opracowanie własne NIK na podstawie danych SIO.

System opieki nad dzieckiem z dysfunkcjami i jego rodziną w Polsce (wspomaganie i interwencja)

Źródło: Opracowanie własne NIK.

05 Co kontrolowaliśmy?

Celem kontroli było ustalenie, czy wymagające pomocy dzieci i ich rodziny są objęte skuteczną pomocą w ramach wczesnego wspomagania rozwoju.

W szczególności

- Czy rodzicom i dzieciom zapewniono szybką diagnozę w ramach wczesnego wspomagania?
- Czy rodzicom i dzieciom zapewniono szybkie i skuteczne podjęcie działań wynikających z diagnozy?
- Czy ewaluacja wczesnego wspomagania, nadzór nad realizacją i kompleksowość wsparcia zapewnia jego efektywność?
- Czy zapewniono odpowiednie warunki finansowe i organizacyjne realizacji wczesnego wspomagania?

06 Co kontrolowaliśmy?

Proces diagnozowania i udzielania wczesnego wspomagania rozwoju dziecka

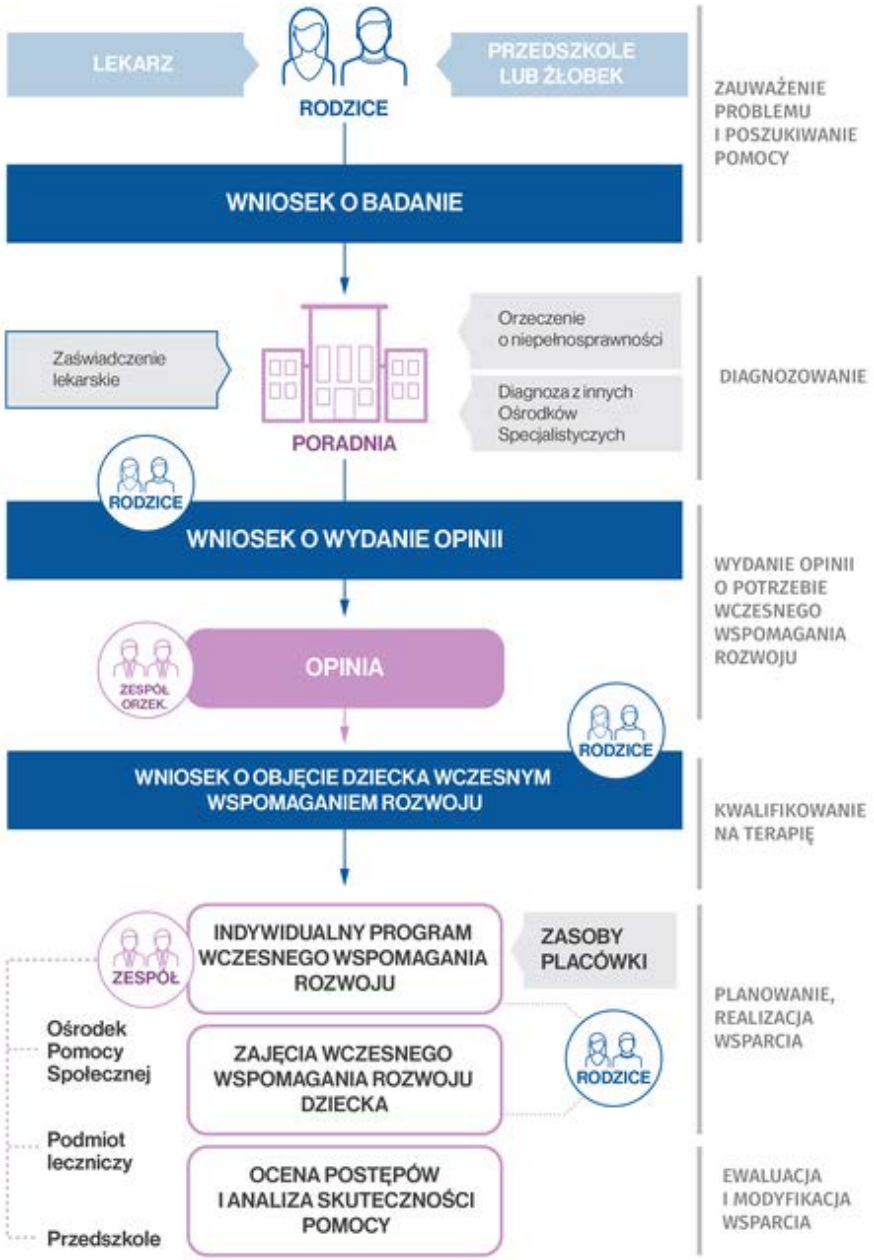

Źródło: Opracowanie własne NIK.

07 Kogo kontrolowaliśmy?

- **11** publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych wydających opinie o potrzebie wczesnego wspomagania rozwoju (z terenu powiatów o niskiej lub średniej dostępności placówek realizujących to wsparcie).

- **25** placówek, w których prowadzono wsparcie (poradnie psychologiczno-pedagogiczne, placówki wychowania przedszkolnego, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze), w tym 22 publiczne.

Liczba opinii o potrzebie wczesnego wspomagania rozwoju dzieci w latach szkolnych 2015/2016–2016/2017

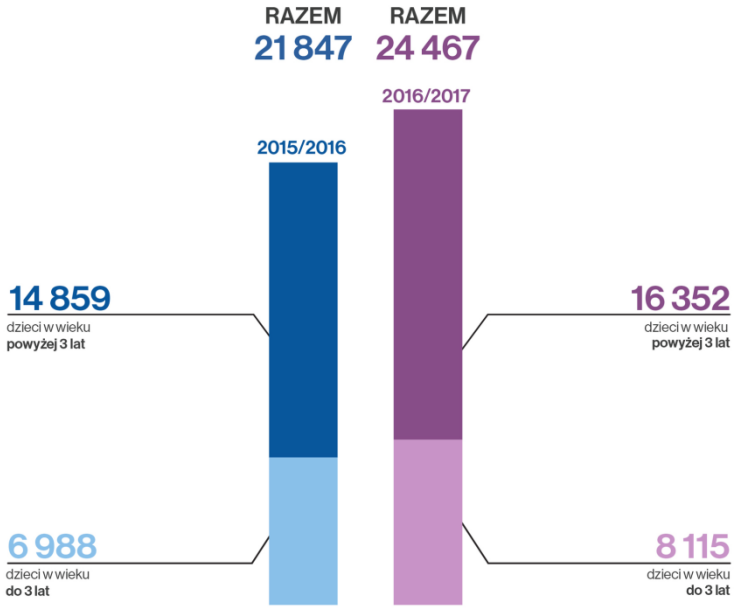

Dzieci objęte wczesnym wspomaganiem rozwoju w różnych typach placówek w roku szkolnym 2017/2018

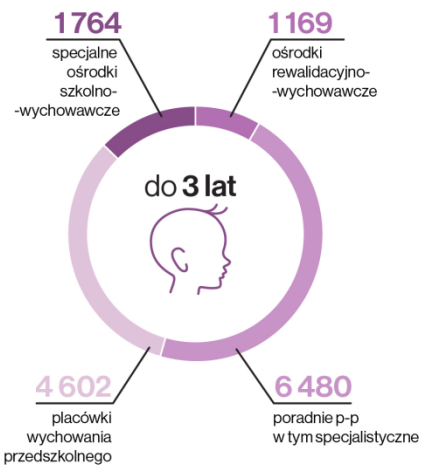

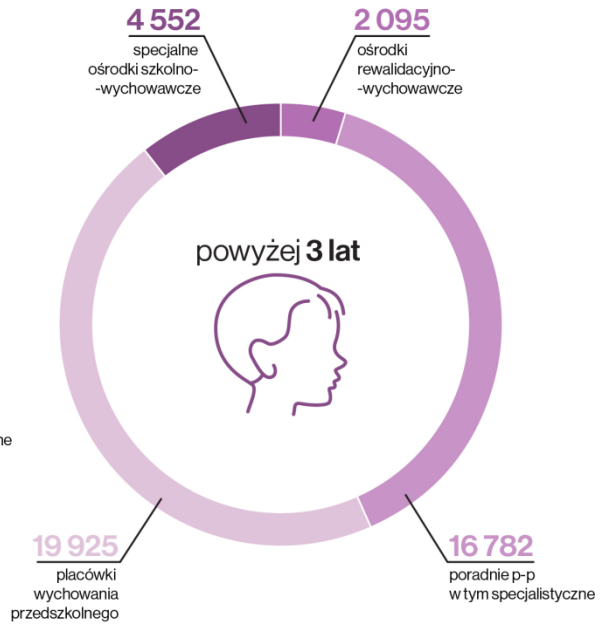

Źródło: Opracowanie własne NIK na podstawie danych SIO.

08 Od kogo zasięgaliśmy informacji?

Stwierdzony stan – trudności w diagnozowaniu dzieci z dysfunkcjami w opinii specjalistów z poradni

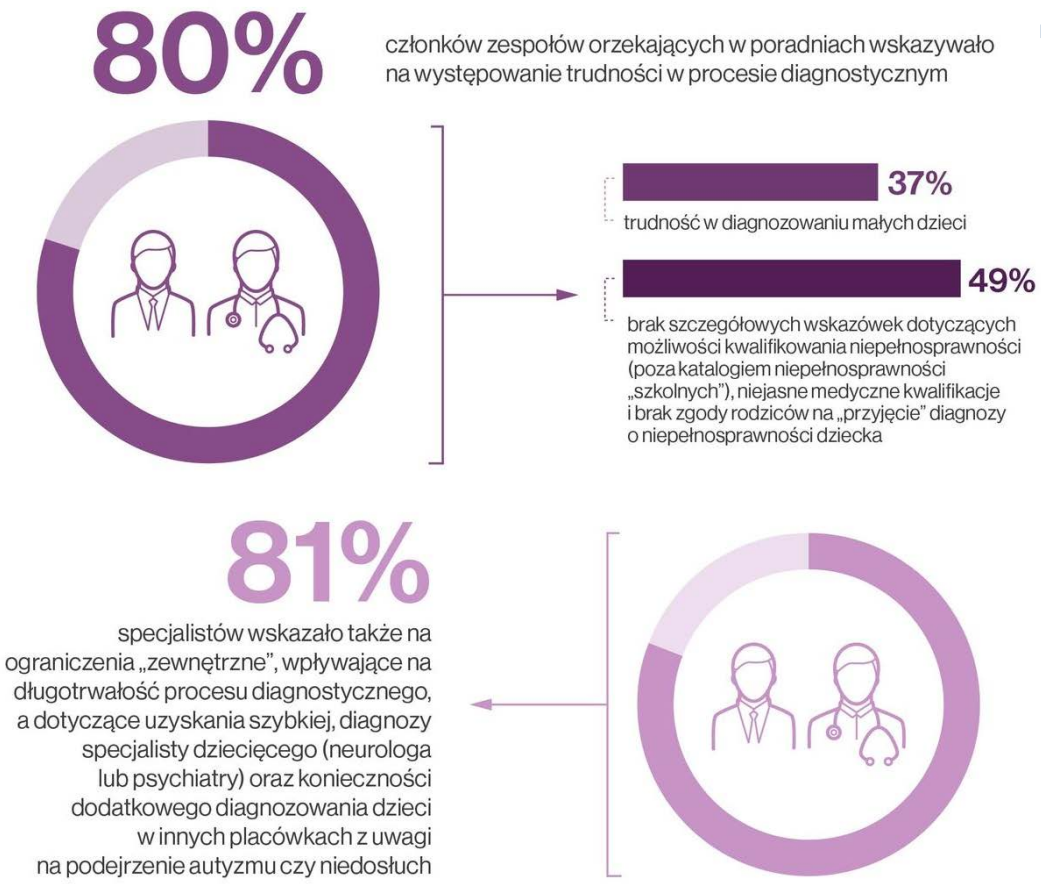

Źródło: Opracowanie własne NIK na podstawie wyników kontroli.

- W większości (64%) skontrolowanych poradni psychologiczno-pedagogicznych nie zapewniono dzieciom z dysfunkcjami łatwej dostępności do badania i uzyskania szybkiej diagnozy niepełnosprawności oraz opinii o potrzebie wczesnego wspomagania rozwoju. Wynikało to z nadmiernej czasochłonności stosowanych procedur oraz niewłaściwej interpretacji przez część poradni przepisów dotyczących dysfunkcji, które mogą być podstawą wydania opinii, a także z przyczyn obiektywnych.

Stwierdzony stan – wydawanie opinii o potrzebie wczesnego wspomagania rozwoju i organizacja wsparcia

- W poradniach nie działał właściwie mechanizm wczesnego rozpoznawania niepełnosprawności u dzieci. Wydawane opinie dotyczyły głównie dzieci w wieku powyżej trzech lat (ok. 70% opinii). Tylko średnio 19% uczniów, u których stwierdzono niepełnosprawność w wieku szkolnym było zdiagnozowanych wcześniej, tj. wydano im opinię o potrzebie wczesnego wspomagania rozwoju.
- W większości poradni stwierdzono nieprawidłowości w procesie wydawania opinii o potrzebie wczesnego wspomagania rozwoju, co powodowało, że opinie te nie były wystarczająco pomocnym narzędziem w planowaniu wsparcia dziecka i jego rodziny.
- Prawie wszystkie opinie zostały wydane w okresie do 30 dni od dnia złożenia przez rodziców kompletnego wniosku w tej sprawie.
- Najczęściej wczesne wspomaganie rozwoju organizowano niezwłocznie po złożeniu przez rodziców wniosku o rozpoczęcie tego wsparcia.
- Dla prawie połowy dzieci z dysfunkcjami wsparcie to nie było jednak dostępne w placówkach położonych blisko ich miejsca zamieszkania.

Stwierdzony stan – dostępność placówek organizujących wczesne wspomaganie rozwoju w roku szkolnym 2017/2018

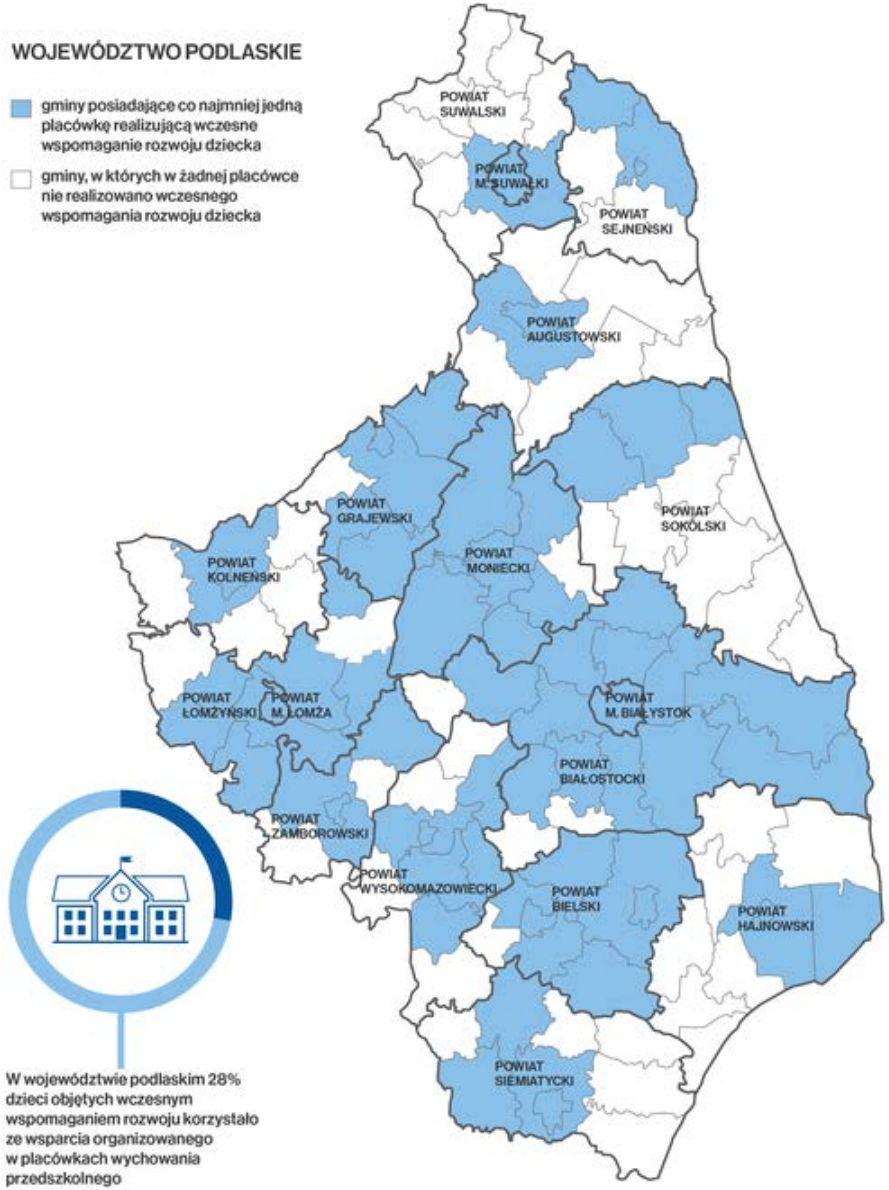

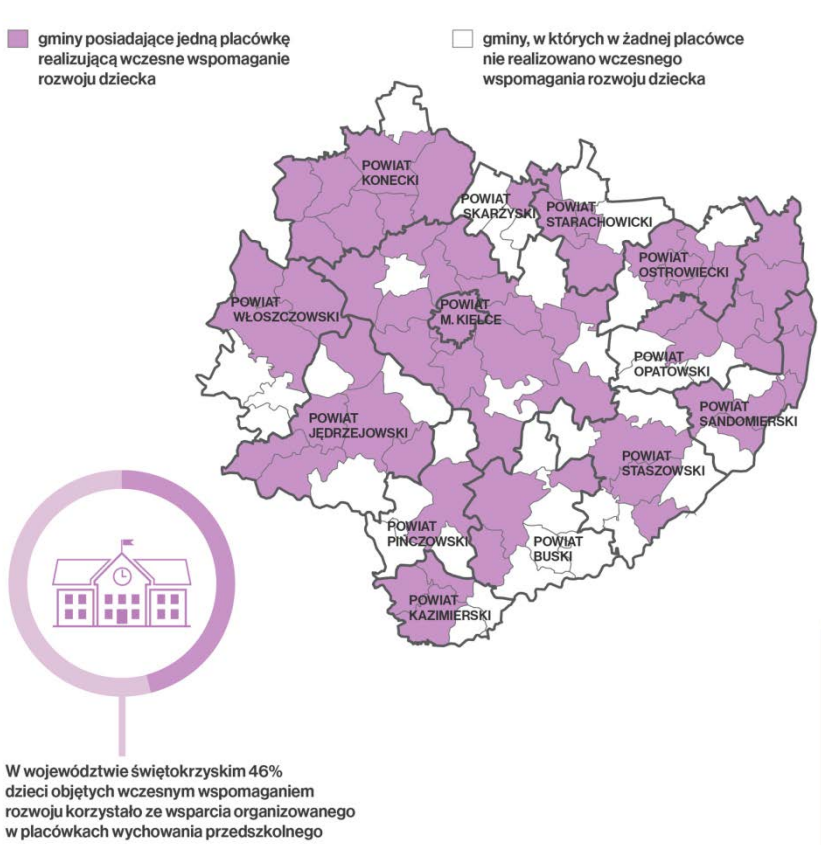

Źródło: Opracowanie własne NIK na podstawie danych SIO.

Stwierdzony stan – planowanie i realizacja wczesnego wspomagania rozwoju

- W większości skontrolowanych placówek (64%) zespoły wczesnego wspomagania nierzetelnie realizowały zadania związane z planowaniem wsparcia.
- Zajęcia najczęściej prowadzili specjaliści o wymaganych kwalifikacjach, w połowie placówek ograniczano jednak wymiar godzinowy wsparcia lub wsparcie to nie było w pełni dostosowane do zdiagnozowanych potrzeb i możliwości dzieci.
- W prawie wszystkich placówkach nie zrealizowano nawet 75% zaplanowanych godzin i w większości nie stworzono możliwości korzystania z nich przez cały rok.
- Większość placówek (64%) nie nawiązała współpracy z podmiotami leczniczymi i innymi instytucjami dla zapewnienia kompleksowości wsparcia dziecka i jego rodziny.
- Podejmowano współpracę z placówkami wychowania przedszkolnego, do których uczęszczały dzieci. Nie była ona zadowalająca z uwagi na brak wymogu respektowania zaleceń zawartych w opinii o potrzebie wczesnego wspomagania rozwoju w przedszkolach i oddziałach przedszkolnych w szkołach.
- W 15 placówkach (60%) zespoły wczesnego wspomagania rozwoju dokonywały bieżącego i okresowego diagnozowania stanu zdrowia dziecka oraz oceny przydatności podjętych form terapii i współpracy z rodzinami w realizacji wsparcia.

Stwierdzony stan – bariery w dostępie do szybkiej diagnozy i adekwatnego wsparcia w ramach wczesnego wspomagania rozwoju dziecka z dysfunkcjami

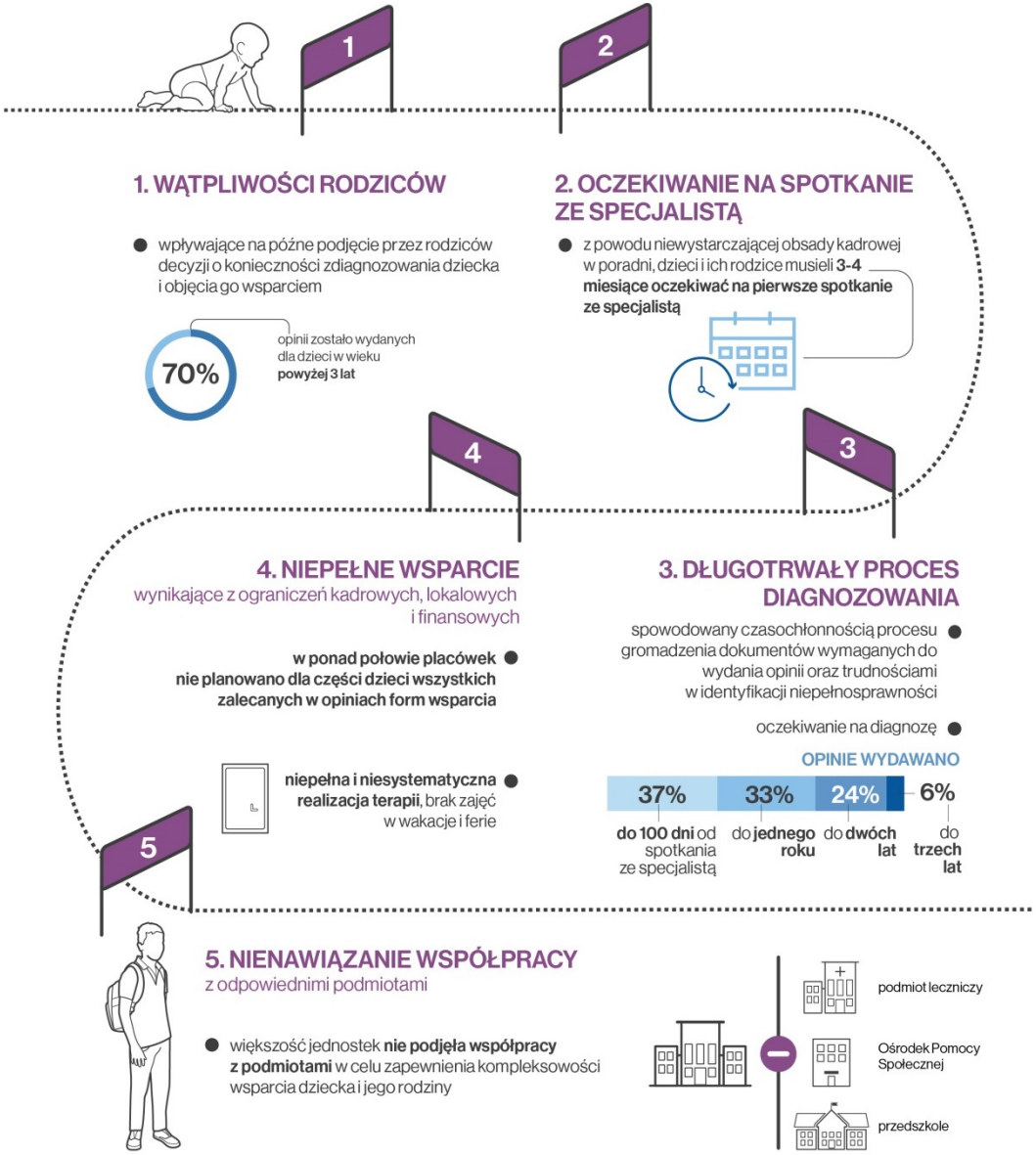

Źródło: Opracowanie własne NIK na podstawie wyników kontroli, opinii specjalistów prowadzących zajęcia wczesnego wspomagania rozwoju w skontrolowanych placówkach oraz ankietowanych rodziców dzieci z niepełnosprawnościami.

Stwierdzony stan – finansowanie wczesnego wspomagania rozwoju dzieci w skontrolowanych placówkach publicznych w latach 2015–2017

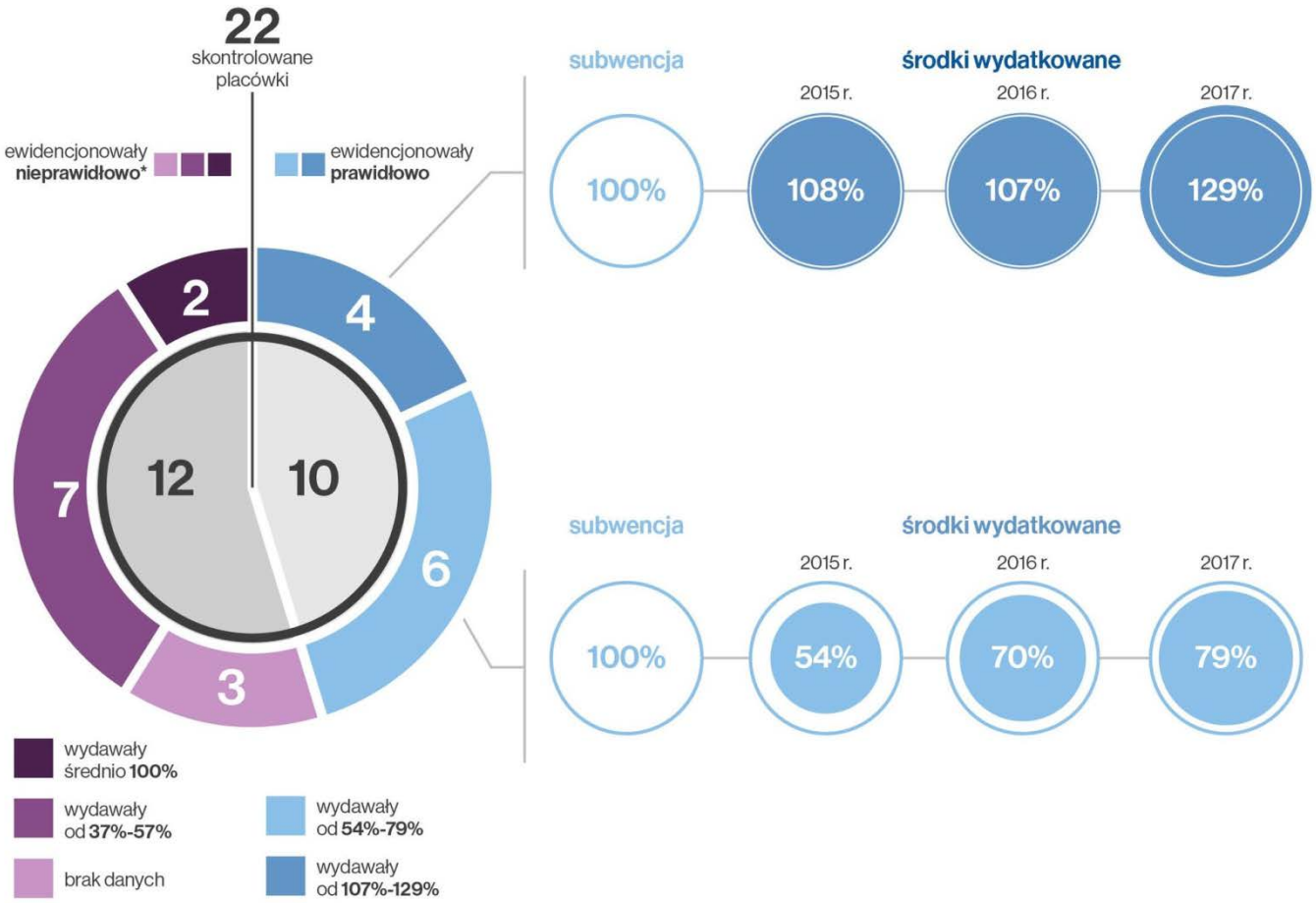

Źródło: Opracowanie własne NIK na podstawie wyników kontroli.

Stwierdzony stan – finansowanie i warunki realizacji wczesnego wspomagania rozwoju dzieci

- Tylko w 13 skontrolowanych placówkach (52%) stworzono odpowiednie warunki organizacyjne do prowadzenia wczesnego wspomagania rozwoju, tj. zatrudniono wymaganą i odpowiednio wykwalifikowaną kadrę oraz stworzono w pełni właściwe warunki lokalowe.
- Spośród 22 skontrolowanych placówek publicznych tylko w 15 (68%) prowadzenie wczesnego wspomagania rozwoju było objęte prawidłowym nadzorem pedagogicznym sprawowanym przez dyrektora placówki.
- W 26% placówek wprowadzono nierzetelne dane do SIO, w ponad połowie placówek niewłaściwie ewidencjonowano wydatki na wczesne wspomaganie rozwoju.
- W latach 2015–2017 w 68% placówek wydatkowano mniej środków od przysługujących im w ramach części oświatowej subwencji ogólnej.

Ocena ogólna

System organizacji wczesnego wspomagania rozwoju nie gwarantuje wszystkim dzieciom z dysfunkcjami i ich rodzinom uzyskania skutecznego, odpowiedniego do potrzeb, wsparcia. Świadczy o tym długotrwałość procesu diagnozowania dzieci, nierzetelne planowanie i realizacja udzielanej pomocy, w tym niezapewnienie jej kompleksowości.

W większości skontrolowanych poradni (64%) dzieci z dysfunkcjami oczekiwały od trzech do czterech miesięcy na pierwszy kontakt ze specjalistą. Duża liczba dzieci diagnozowanych w tych poradniach uzyskała opinię po dalszym znacznym okresie – od czterech miesięcy do nawet trzech lat. Długotrwałość procesu wydawania opinii spowodowana była m.in. oczekiwaniem na wyniki badań oraz niewłaściwą interpretacją przepisów dotyczących dysfunkcji, które mogą być podstawą wydania tych opinii.

Ocena ogólna

W większości skontrolowanych placówek prowadzących terapię dzieci z dysfunkcjami (64%) dla części z nich nie zapewniono realizacji wszystkich zaleceń zawartych w opinii o potrzebie wczesnego wspomagania, systematycznej realizacji godzinowego wymiaru zajęć adekwatnego do potrzeb oraz organizacji zajęć ze specjalistami o wymaganych kwalifikacjach. Placówki te nie nawiązywały także współpracy z podmiotami leczniczymi lub innymi placówkami udzielającymi pomocy dziecku i jego rodzinie, aby zapewnić kompleksowość i spójność udzielanego wsparcia.

Tylko w 15 z 25 skontrolowanych placówek dokonywano ewaluacji udzielanego wsparcia, a realizacja wczesnego wspomagania rozwoju objęta była prawidłowym nadzorem pedagogicznym.
W latach 2015–2017 w większości placówek publicznych objętych kontrolą (68%) na realizację wczesnego wspomagania przeznaczano mniej środków niż przysługujące w ramach części oświatowej subwencji ogólnej.

Wnioski

Do Ministra Edukacji Narodowej

- O przygotowanie nowelizacji ustawy – Prawo oświatowe, polegającej na wprowadzeniu obowiązku respektowania przez dyrektorów szkół i innych placówek zaleceń opinii o potrzebie wczesnego wspomagania rozwoju dzieci.

  Wprowadzenie takiego rozwiązania przyczyni się do poprawienia komunikacji między terapeutami zajmującymi się dzieckiem w różnych placówkach oraz zapobiegnie przenoszeniu przez rodziców realizacji wczesnego wspomagania rozwoju np. z poradni do placówek wychowania przedszkolnego, co zaburza ciągłość terapii.

- O podjęcie działań w celu wyeliminowania istniejących wątpliwości dotyczących rodzaju dysfunkcji, które mogą stanowić podstawę do orzekania o potrzebie wczesnego wspomagana rozwoju dziecka (wynikających m.in. z braku jednolitych standardów w tym względzie) oraz uświadomienia pracownikom placówek oświatowych, rodzicom i opiekunom dzieci istotnego znaczenia wczesnego zdiagnozowania niepełnosprawności dla efektywności wspomagania rozwoju dziecka.

Wnioski

Do organów prowadzących placówki publiczne, w których organizowano wczesne wspomaganie rozwoju dzieci, o podjęcie działań w celu:

- wzmocnienia nadzoru nad prawidłowym ewidencjonowaniem środków przeznaczanych na realizację wczesnego wspomagania rozwoju dzieci oraz wprowadzenia mechanizmów monitorowania wykorzystywania tych środków, a także przeznaczania na wczesne wspomaganie rozwoju dzieci środków nie mniejszych niż przekazane na ten cel w ramach części oświatowej subwencji ogólnej;
- zwiększenia liczby specjalistów prowadzących diagnozę i wsparcie w ramach wczesnego wspomagania rozwoju;
- sukcesywnego eliminowania barier architektonicznych w obiektach placówek oświatowych oraz dostosowania infrastrukturalnego tych placówek do realizacji wczesnego wspomagania rozwoju dzieci;
- upowszechniania wiedzy na temat znaczenia jak najwcześniejszego zdiagnozowania istniejących dysfunkcji i podjęcia odpowiedniego wsparcia dla efektywności tego wspomagania w rozwoju dziecka.

Działania po kontroli

W wyniku kontroli sformułowano 82 wnioski, 49 z nich zostało zrealizowanych, 20 jest w trakcie realizacji, a 13 nie zostało jeszcze zrealizowanych.

- Realizacja wniosków pokontrolnych przyniosła poprawę warunków udzielania wsparcia np. poprzez zatrudnienie od roku szkolnego 2018/2019 wymaganych specjalistów (głównie psychologów) oraz uzupełnienie kwalifikacji osób wchodzących w skład zespołów realizujących wsparcie.

©AntonioDiaz – stock.adobe.com

Najwyższa Izba Kontroli

Delegatura w Kielcach